

FARKAS JUDIT ANTÓNIA

A Magyar Bibliophil Társaság története (1920–1949) II.*

„Ebben a társaságban együtt szeretnők látni
a könyv minden barátját, kultuszának minden odaadó hívét”

A Társaság az alapszabályaiban kitűzött célokat legeredményesebben szűkebb körű, de tudományos és könyvművészeti szempontból annál jelentősebb kiadói és a nagyobb nyilvánosságot biztosító kiállítási tevékenysége révén valósította meg. A következőkben ezt a két területet ismertetem részletesen.⁶⁹

Kiadói tevékenység

Az egyesület elsősorban saját tagjai számára jelentetett meg ingyenes vagy kedvezményes árú illetményköteteket. A szép kiállítású munkák, amelyek a régi és modern könyvművészeti törekvések, illetve a könyv és a nyomdászat múltjának bemutatására vállalkoztak, évenként legalább egyszer, idővel azonban egyre ritkábban láttak napvilágot. A korabeli bibliofil kiadói gyakorlatnak megfelelően igényes, művészi kivitelben, finom papíron, 200–1000, kézzel számozott példányban jelentek meg. A művesebb, bibliofil kiadások mellett általában egyszerűbb példányok is készültek. Ezek könyvkereskedői forgalomban is kaphatók voltak, sőt a külföldi közönség részére időnként idegen nyelvű kivonatokat is nyomtattak. A Társaság a kiadást kezdetben önállóan, majd a hozzá hasonló törekvéseket célul kitűző kiadók és intézmények támogatásával végezte. A leggyakrabban szereplő Amicus mellett a Kner Nyomda és Kiadóvállalat, az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Szemle Társaság, a Genius Rt. és a Magyar Könyv- és Reklámművészek Társasága is felbukkant a társkiadók között. A kiadványok elkészítésében a hazai sokszorosító szakma színe-java vett részt (Egyetemi Nyomda, Fővárosi Házinyomda, Kner Imre, Pápai Ernő, Biró Miklós, Hornyánszky Viktor Rt., Globus Rt., Hungária Hírlapnyomda, Diósgyőri Papírgyár Rt.), és arra is volt példa, hogy átvállalták az előállítás költségeinek egy részét. Míg a húszas években Reiter László tervezte a legtöbb kötetet, addig a következő évtizedben Kner Imre vált a Társaság nyomtatványainak és könyv-

* Jelen tanulmány disszertációm egyik fejezete alapján készült: FARKAS Judit Antónia: *Szép könyvek kultusza. Bibliofil könyvkultúra Magyarországon (1914–1949)*. Miskolc, Irodalomtudományi Doktori Iskola, 2011. 146–176.

⁶⁹ A könyvek és kiállítások részletes könyvtörténeti értékelésétől többnyire eltekintek. A könyvészeti adatok – ahol ezt külön nem tüntetem fel – a Társaság két évkönyvéből és kiadványainak (l. a függelékben) kolofonjaiból származnak.

veinek hűséges tervezőjévé és kivitelezőjévé. A gyomai nyomdász-tipográfus az első évkönyvet leszámítva hét, művészi módon kiállított kötet elkészítésével járult hozzá a szervezet színvonalas kiadói tevékenységéhez. A kiadványok finanszírozásából ugyanakkor nem csupán a privát cégek, hanem pénzbeli támogatás vagy vásárlás formájában alkalmanként az állam is kivette a részét.

A Társaság kiadói tevékenysége során igyekezett eleget tenni a „könyvgyűjtés [változatos] érdekkörei[nek]”, és alkalmazkodni a tagok eltérő érdeklődéséhez. Ezért a bibliofil, könyvművészeti szempontból figyelemre méltó könyvek mellett könyv- és nyomdászattörténeti munkákat is megjelentetett.⁷⁰ A kiadói bizottság⁷¹ az előbbi csoportra való tekintettel elsősorban a szépirodalmi műveket és a hasonló kiadásokat részesítette előnyben, közülük is a magyar irodalom nehezen vagy egyáltalán hozzá nem férhető alkotásait, egy-két példányban fennmaradt ritkaságait. A régi munkák és klasszikusok mellett azonban egy-egy újabb művet, illetve művelődéstörténeti tárgyú kötetet is közreadtak, olykor ismert grafikusok illusztrációival.⁷² A saját kiadású könyvek mellett több alkalommal más kiadóktól is megrendeltek és átvettek egy-egy meghatározott példányszámú kötetet, vagy a rendes kiadás bibliofil változatát.⁷³

A kiadványok másik nagy csoportjába azok a tudományos igénnyel megírt és nem ritkán úttörő jelentőségű szakmunkák tartoztak, amelyek a legújabb hazai könyv-, nyomdász- és könyvtártörténeti kutatásokról adtak számot. 1923-ban látott napvilágot Végh Gyula *Budai könyvtárak jelvényei, 1488–1525* című munkája a „Régi Magyar Könyvkiadó- és Nyomdászjelvények” félbe maradt sorozatának egyetlen köteteként.⁷⁴ A könyv tizenhat budai könyvtár huszonhat fametszetes jelvényének és monogramjának fekete és vörös színnel nyomott reprodukcióját vagy leírását tartalmazta, amelyből az Egyetemi Nyomda 1000 számozott példányt készített finom velin papíron, füzve, eredeti méretű papírborítóban. Az első 400 kötetet kedvez-

⁷⁰ EISLER: *i. h.* (3. jegyzet) 9–10.

⁷¹ A testületről annyit lehet tudni, hogy 1923-ban Végh Gyula, Majovszky Pál, Reiter László, Elek Artúr, Fenyő Miksa és Tormay Cecile volt a tagja. *A nyomtatott könyv díszítése I. Fametszet.* Szerk.: MAJOVSZKY Pál. Bp. [1923.] 2.

⁷² PETŐFI Sándor: *Czipruslombok Etelke sírjáról; Szép históriás ének az Telamon királyról, és az ő fiának Diomedes szörnyű haláláról*; ILOSVAI [Selymes] Péter: *Az híres neves Tholdi Miklosnak jeles cselekedetiről és baynokságáról való história*; AMBRUS Zoltán: *Elbeszélések; Pesti György haláltánc-éneke Holbein képeivel; Libellus sancti Stephani regis de institutione morum ad Emericum ducem – Szent István király intelmei Szent Imre herceghez*; RIEDL Frigyes: *Magyarok Rómában; Szini Gyula válogatott elbeszélései.* Bibliográfiai adataikat l. a függelékben. Az utóbbi három kötet a Kner Nyomdában készült.

⁷³ L. a függelékben.

⁷⁴ A sorozat tervbe vett kötetei (a brassói, debreceni, kolozsvári és más kiadó- és nyomdászjelvények, valamint ajánlási címerek) nem jelentek meg. Vö. *Magyar Bibliophil-Társaság i. h.* (22. jegyzet) 57.

ményes áron (1000 korona) a tagok részére tartották fenn.⁷⁵ A külföldi könyvkedvelők részére 200 német nyelvű példányt készítettek.

Végh munkája nyomdászati- és könyvtörténeti nívója mellett a kortárs grafikai törekvésekre is inspirálóan hatott. Ezt emelte ki a *Magyar Iparművészet* cikke is: a kötet „elsősorban grafikusművészeinknek nyújtott előkelő példákat, stílusra serkentő tanulságokat, úgyhogy ennek alig maradhat el a hatása a nemesebb értelemben vett könyvművészetünkben.”⁷⁶

Az 1926. évi, *Gróf Apponyi Sándor emlékezete* című illetménykötettel elhalálozott díszelnökük meghatározó gyűjtőtevékenységének és kivételes személyiségének állítottak emléket. A 300 számozott példányban készült könyvet a Globus Rt. nyomdájában szedték és nyomták.⁷⁷

Három év múlva Hoffmann Edith *Régi magyar bibliofilek* című munkáját adták közre. Az 550 számozott példányban, merített papíron megjelent kötet tipográfiáját Reiter László tervezte, a szedés és nyomtatás igényességéről pedig Biró Miklós színvonalas nyomdai műintézete gondoskodott. A korábbiaknál jelentősen nagyobb terjedelmű könyv elhúzódó megjelenése és költséges előállítására miatt az 1928–1929. évi illetménykötetként látott napvilágot. A késedelemnek az volt az oka, hogy igen nehéz volt előteremteni a kötet előállításához szükséges 5000 pengő összeget. Végh Gyula Kner Imrének írott levelében be is számolt arról, hogy a fővárost és a kormányt is megpróbálják „megpumpolni”. Végül sikerrel jártak, és nagyobb összegű állami támogatásban részesültek.⁷⁸

Hoffmann Edith, a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályának vezetője könyvében a legjelentősebb középkori magyar könyvbarátok, királyok, főpapok és főurak magánkönyvtárainak kézíratait mutatta be. A mohácsi vészig terjedő időszak bibliofiljeinek értékes darabjai közül szinte kizárólag a gazdagon díszített kódexek elemzésével foglalkozott. A Társaság tervbe vette a kötet folytatását is: újabb bibliofiljeink munkásságát Tolnai Gábor dolgozta volna fel, a mű azonban nem készült el.⁷⁹

1932-ben jelent meg Fitz József *Hess András a budai ősnymdász* című könyve 600 példányban 29 hasonmás és vízjegy-illusztrációval.⁸⁰ A Kner Nyomda kézi szedéssel 400 számozott példányt nyomtatott a tagok részére a Diósgyőri Papírgyár

⁷⁵ BML. XI. 9. c. 25/26–27. A Társaság nyomtatott körlevele, 1923. április. A kötetből készült tíz római számmal ellátott példány is merített papíron, bőrkötésben.

⁷⁶ *Könyvsignetumok*. = Magyar Iparművészet (27.) 1924. 1–2. sz. 33. Idézi: GYŐRI: *i. m.* (3. jegyzet) 29–30.

⁷⁷ Hóman Bálint, Végh Gyula és Reiter László szerkesztette a kötetet, bár nevüket nem tüntették fel a kiadványban: *A Magyar Bibliophil Társaság...* = Magyar Művészet (1.) 1925. 2. sz. 44–45.

⁷⁸ BML. XI. 9. c. 25/406. Végh Gyula levele Kner Imrének, 1929. jan. 6. A Vallás- és Közoktatási Minisztérium 1600 pengőt utalt ki a könyvre, és a főváros is ígéretet tett arra, hogy támogatja a kiadást. A megjelenést követően mindkét intézmény több tucat példányt vett át a közkönyvtárak részére. Vö. BML. XI. 9. c. 25/475. Végh Gyula levele Kner Imrének, 1929. dec. 12.; POGÁNY: *i. h.* 1987. (3. jegyzet) 126, 128.

⁷⁹ POGÁNY: *i. h.* 1987. (3. jegyzet) 128.

⁸⁰ A kötet kiadástörténetéhez l. POGÁNY: *i. h.* 1988. (3. jegyzet) 177–181.

Rt. bordázott, merített papirosán, a fennmaradó, famentes papirosú példányok pedig könyvárusi forgalomba kerültek. A kedvező fogadtatásban részesülő tudományos munkából német nyelvű kivonatok is készültek.

A Társaság 1934-ben, majd 1940-ben Drescher Pál egy-egy munkáját adta közre. A szerző a *Régi magyar gyermekkönyvek, 1538–1875* című művében első ízben vázolta fel a magyar gyermekkönyvkiadás történetét. A szöveget a Kner Nyomda nyomta, a színes képmellékletek pedig a főváros áldozatkészségének köszönhetően a Fővárosi Házinyomdában készültek, a Diósgyőri Papírgyár papirosán. A *Régi hazai nyomdák mintakönyvei. Adalékok a magyar betű és a nyomdai „cifra” történetéhez* című munkából, amely a könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából látott napvilágot, a Kner Nyomda összesen 600 példányt nyomtatott. A tagok részére 160 számozott, merített papirosú példány készült, 440 kötet pedig könyvpiaci forgalomba került diósgyőri, régies, sárgás famentes papíron.⁸¹ Drescher (ekkor már Szentkúty) Pál elsőként hívta fel a figyelmet a régi nyomdai betűmintakönyvek és körzetek nyomdászattörténeti jelentőségére. A pazar nyomdai kiállítású könyvben Telegdi Pap Sámuel betűmintakönyve mellett tizenkét officina 1770–1824 között kiadott mintalapját is bemutatták.

A könyvtörténeti munkák között is voltak olyan kiadványok, amelyek ugyan nem a Társaság kiadásában jelentek meg, de a mű szerzője vagy témája miatt szorosan kapcsolódtak a bibliofilek szakmai munkájához, és több tag érdeklődésére is számot tartottak. Ezek közé tartozott a Magyar Nemzeti Múzeum kiadásában 1925-ben napvilágot látott *Rariora et curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből* című illusztrált könyvtári katalógus Végh Gyula összeállításában. A rendes kiadáson kívül, amely a „Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának Címjegyzéke” sorozat 10. köteteként készült az Egyetemi Nyomdában, a Társaság néhai díszelnöke iránti tiszteletből megrendelt a tagjai számára 100 számozott példányt, merített papíron, faksimile képekkel.⁸²

Fitz József ismeretterjesztő igénnyel megírt, *A könyv története* című munkája 1930-ban látott napvilágot a Magyar Szemle Társaságnál, a „Kincsestár” sorozatban. Ebből a Társaság 100 bibliofil példányt készíttetett, kézi számozással, „Old Style” merített papíron, sötétkék egészsbőr kötésben.⁸³

1938-ban a bibliofilek a nemzeti könyvtárral közösen 500 példányban megjelentették Hubay Ilona *Missalia Hungarica. Régi magyar misekönyvek* című tanulmányát, amelynek első 200 számozott kötetét a Társaság tagjainak tartották fenn. A könyv előfutára kívánt lenni egyik beharangozott, de végül meg nem valósult nagyszabású vállalkozásuknak, a magyar grafika történetének, amelynek megírására Vayer Lajos és Nagy Zoltán művészettörténészeket kérték fel.⁸⁴

⁸¹ OSzKK Analekta 11.653/5,6,8.

⁸² VÉGH Gyula: *Rariora et curiosa gr. Apponyi Sándor gyűjteményéből*. = Magyar Bibliofil Szemle (2.) 1925. 17; FITZ József: *Rariora et curiosa*. = Magyar Bibliofil Szemle (2.) 1925. 245–246.

⁸³ A könyv kiadástörténetéhez l. POGÁNY: *i. h.* 1988. (3. jegyzet) 175–176. A kolofon szerint 105 amatőrpéldány készült, amelyből tulajdonomban a 2. számú, dedikált példány van meg.

⁸⁴ BML. XI. 9. c. 26/380–381. A Társaság nyomtatott körlevele, [1937–1938].

Az eddig ismertetett, 1923–1940 között önállóan megjelent vagy más kiadótól átvett, illetve velük közösen közreadott tudományos szakkönyv a hazai könyv-, nyomdász- és művészettörténet egy-egy hézagpótló területével kívánta megismertetni a könyvbarátokat. A kötetek színvonalas témaválasztásukkal és művészi kiállításukkal a 20. századi hazai könyvtörténetírás és művészi könyvkészítés kiemelkedő teljesítményei közé tartoznak. Nagy veszteség, hogy néhány tervbe vett, a bibliofília fejlődését, a könyv- és grafikai művészetek történetének különféle területeit feltáró munka megjelentetése meghiúsult. Annál is inkább, mert a témák feldolgozása egy-két kivételtől eltekintve a mai napig sem készült el, pedig aktualitásukból nem vesztek (csak terv maradt például Végh Gyulától a „Régi magyar könyvkiadó- és nyomdászjelvények” című gyűjteményes monográfiásorozat, Tolnai Gábortól a *Régi magyar bibliofilek* folytatásaként az újabb magyar bibliofília története, Hoffmann Edith javaslatára a Szépművészeti Múzeumban található *Biblia Pauperum* hasonmás kiadása,⁸⁵ Kelényi Béla Ottótól *A Ráday könyvtár megalapítása*,⁸⁶ Vayer Lajos és Nagy Zoltán terve, *A magyar grafika története*, Nyireő Istvántól a *Régi magyar ex-librisek*,⁸⁷ valamint *A magyar könyvillusztráció története*). Az eddig bemutatott kiadványokkal azonban nem ért véget a Társaság sokoldalú, a hazai bibliofil könyvkultúra előmozdítására irányuló kiadói tevékenysége, ugyanis az általa rendezett és a következőkben összefoglalt kiállításokhoz is készített katalógusokat.

Kiállítási tevékenység

A Társaság több tematikus, reprezentatív kiállítást rendezett a fővárosban, de jó néhány fontos nemzetközi könyvművészeti tárlaton is részt vett. Célja – csakúgy, mint a kiadványok esetében – ugyanaz maradt: közel hozni a közönséghez a szép könyvet, megismertetni őket a régi és új könyvművészeti törekvésekkel, bemutatni a tipográfia, nyomdaművészet, könyvillusztráció és könyvkötés múltját, jelenét. Az 1921–1947 között megrendezett kilenc nagyszabású budapesti kiállításról (egy kivételével) 450–600 példányban katalógus is készült. Ezek egy részét (200–400 példány) a tagok számozott illemténykötetként kapták meg, másik részük könyvkereskedelmi forgalomba került. A katalógusok – amelyek többsége finom papíron, igényes tipográfiával jelent meg, és képmellékleteket is tartalmazott – rendszerint az előszót vagy bevezetést követően a kiállítók neveit és a kiállított könyvek legfontosabb könyvészeti adatainak a jegyzékét is tartalmazták. Minden egyes kiállítási tárgy leírásakor a tulajdonos nevét is feltüntették. A legtekintélyesebb hazai közgyűjtemények, közkönyvtárak, nyomdák, kiadók mellett a jelentős könyvgyűjteménnyel és becses ritkaságokkal rendelkező tagok adták kölcsön könyveiket és műtárgyaikat. Utóbbinak azért van egyedülálló forrásértéke a kutató számára, mert így képet

⁸⁵ POGÁNY: *i. h.* 1988. (3. jegyzet) 177. (1931. eleje).

⁸⁶ BML. XI. 9. c. 26/273–275. Fitz József levele Kner Imrénének, 1936. febr. 7.

⁸⁷ OSzKK Analekta 11.653/7. Nyireő István levele Szentkúty Pálnak, 1940. szept. 19.

kapathunk a század első felének tekintélyes, de kevésbé ismert modern könyvamatőrjeinek gyűjteményeiről, a korabeli könyvgyűjtési szokások főbb irányairól és tendenciáiról. A hazai könyvgyűjtemények gazdagságáról, a nemzetközi könyvművészeti törekvések ismeretéről és nem utolsósorban a gyűjtők áldozatkészségéről tesz tanúbizonyságot az, hogy a rendezők a kiállítások külföldi anyagainak összeválogatásakor – olykor kényszerből, máskor tudatosan – szinte kivétel nélkül az itthon fellelhető köz- és magángyűjtemények anyagaira támaszkodtak. Az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett 1947-es utolsó tárlat kivételével mindegyik kiállításnak az Iparművészeti Múzeum adott otthont.

A Társaság közvetlenül a megalakulást követően „A XX. század könyvművészete” című kiállítással mutatkozott be a hazai közvélemény előtt. Az 1921 áprilisában megrendezett eseményen a szervezők a tárlókban kiállított könyvek segítségével az előző 20–30 év legjellegzetesebb hazai és külföldi tipográfiai és könyvkötő-művészeti eredményeiről igyekeztek áttekintést adni. A művészi könyv egyéb fontos területeivel, például a könyvdíszel és az illusztrációval későbbi kiállításokon kívántak foglalkozni.⁸⁸

Végh Gyula a kiállításához készült katalógus rövid bevezetőjében egyebek mellett annak a jelentőségét is hangsúlyozta, hogy a rendelkezésre bocsátott anyagot a „belföld gyűjteményei szolgáltatták”. Öt intézmény (múzeum, társaság, kiadó, könyvtár) mellett 37 magánszemély engedte át értékes könyveit. A gyűjtők így „lehetővé tették, hogy a magánkönyvtárak kincsei szélesebb köröknek is hozzáférhetőkké váljanak.”⁸⁹ A könyvek tulajdonosai között – többségük a Társaságnak is tagja volt – éppúgy megtalálhatók voltak a jelentős gyűjtőtevékenységet folytató könyvbarátok, mint a bibliofil kiadványokat is készítő és megjelentető nyomdák, kiadók és könyvművészek. Az anyag összegyűjtését, rendezését és a katalógus összeállítását a Társaság három lelkes tagja, Majovszky Pál, Eisler Mihály József és Reiter László vállalta magára. Utóbbi áldozatkészségével és művészi elgondolása alapján került kiadásra a katalógus, amely kiállításával egyúttal a magyar tipográfiai művészet szép példája kívánt lenni.⁹⁰ Az 500 számozott példányban, merített és famentes antiqua papíron készült kiadványt Végh Gyula rendezte sajtó alá és látta el bevezetésével. A kötetben szereplő fametszetű iniciálékat és könyvdíszeket Kozma Lajos rajzolta. A Társaság tagjai részére a 11–250-es számmal ellátott példányokat tartották fenn, 40 koronáért.

A kiállítás nagyobb részét a legszebb külföldi (angol, amerikai, német, francia, belga, olasz, spanyol, dán, finn, orosz, holland és svéd) kiadványok tették ki, amelyek a nyomdák (egy-egy esetben a kiadó) és kisebb részben a könyvkötések szerint lettek csoportosítva. A katalógus egyik nagy érdeme, hogy a jelentősebb cégekről, műhelyekről rövid leírást közölt. Számarányát tekintve az angol és a német anyag volt a legtekintélyesebb. Ízelítőt adtak a jelentős nyomdai műhelyek és kiadótársaságok legszebb munkáiból (pl. az angol Kelmscott Press, Chiswick Press,

⁸⁸ VÉGH Gyula: *Bevezetés*. In: *A XX. század könyvművészete i. m.* (18. jegyzet) 7–8.

⁸⁹ VÉGH: *i. h.* (88. jegyzet) 8; *A XX. század könyvművészete i. m.* (18. jegyzet) 10.

⁹⁰ VÉGH: *i. h.* (88. jegyzet) 8.

Essexhouse Press, Riccardi Press, Doves Press, Oxford University Press; a német Bremer Presse, Daphnis Drucke, Drucke für die Hundertfünfzig, Ernst Ludwig Presse, Officina Serpentis). Az angol és a német anyaghoz képest aránytalanul kevés francia kiadvány szerepelt, aminek egyrészt politikai okai voltak. Ezért is lehetett a Társaság igen hálás gróf Apponyi Sándornak, aki a kiállítás rendelkezésére bocsátott a Société des Bibliophiles François külföldön igen ritkán felbukkanó kiadványából hetet.⁹¹

Éppen a külföldi anyag hézagossága miatt volt a kiállítás a legtöbb kritikának kitéve. E hiányosságok a rendezők is tudatában voltak. Végh Gyula a *Magyar Iparművészet* hasábjain a kiállítás megnyitásával egy időben megjelent írásában számolt be azokról a nehézségekről, amelyekkel meg kellett birkóznuk, és amelyek komoly kihívás elé állították a szervezőket:

„A jelenlegi közlekedési és politikai viszonyok lehetetlenné tették, hogy a kiállítás anyaga a mai Magyarország határain kívül is kiegészíthető volna. Úgyszólván csakis a fővárosi könyvtárai, magángyűjtői és kiadói szolgáltatják azt, s az eredmény, dacára ezen korlátozásnak, meglepő. Nálunk, már oly nagy a könyv, különösen a szép könyv iránti érdeklődés, hogy ha a kiállítás nem nyújthatja is a könyvművészet mai fejlettségének teljes képét, mégis csaknem minden ország, csaknem minden modern könyvművészeti irány, minden neves bibliophil-kiadó képviselve van néhány jó példával, sőt egy némelyik kiadványainak teljes sorozatával szerepel.”⁹²

A kiállított 348 kiadványból 79 volt magyar vonatkozású. A magyar anyagot a 16 nyomda szerint csoportosították, és külön tárlókban helyezték el a 31 szép, művészi könyvkötést. A magyar könyvek, bár a külföldi könyvterméshez képest csekélyebb számban szerepeltek, arról tettek tanúbizonyságot, hogy Magyarországon is léteznek olyan vállalkozások, amelyek élen járnak a művészi könyvek létrehozásában: figyelnek a papír és a kötés minőségére, a megfelelő betűtípus és tükör kiválasztására, és a könyv olvashatósága mellett annak egységes tipográfiai megjelenésére is hajlandók áldozni. Persze a bemutatott kötetek nemcsak nyomdáinknak és kiadóvállalatainknak váltak dicséretére, hanem legtehetségesebb könyvművészeinknek, grafikusainknak is remek bemutatkozási lehetőséget biztosítottak.⁹³ A rendezőség a Társaság könyves szakembereinek és gyűjtőinek ismeretterjesztő előadásaival igyekezett még vonzóbbá tenni a kiállítást. Tevan Andor a könyvkészí-

⁹¹ *A XX. század könyvművészete i. m.* (18. jegyzet) 33–34.

⁹² VÉGH Gyula: *A Magyar Bibliophil Társaság kiállítása.* = *Magyar Iparművészet* (24.) 1921. 1–3. sz. 12.

⁹³ A kiállítási katalógus név szerint is számba vette a legfontosabb nyomdai és könyvkötészeti műhelyeket. A régebbi patinás nagy nyomdák közül többek között a Franklin Társulat, a Hornyánszky, az Athenaum és a Pallas, míg a kisebbek közül a Kner és a Tevan, Biró Miklós, Pápai Ernő, a Korvin Testvérek és a Thália Rt. munkáit mutatták be. A kiadványok többségét a könyvművészeti törekvésekre nyitott kiadók jelentették meg (pl. Kner, Tevan, Amicus, Rózsavölgyi és Társa, Genius Rt., Táltos Rt., Kellner István és Sacelláry Pál). A könyvkötéseket többek között Nagy Sándor, Biró Márta, Cserna Juliska, Galamb József, Kozma Lajos és Gottermayer Nándor legszebb munkáiból válogatták.

tés technikájáról, Jaschik Álmos a könyvművészetről, Eisler Mihály József a 20. századi könyv tipográfiai fejlődéséről, Hoselitz Gyula pedig a magyarországi könyvtörténet fontosabb állomásairól tartott előadást.⁹⁴

1921 novemberében nyílt meg az „Ifjúsági- és gyermekképeskönyv” kiállítás Majovszky Pál rendezésében. A tárlat a 18. századi kiadványoktól egészen a legújabb kötetekig vette számba a hazai és külföldi ifjúsági- és gyermekképeskönyvtermés legjavát. A tekintélyes magyar anyag mellett a látogatók ízelítőt kaptak a legszebb angol, francia, német, olasz, svéd, japán, holland, spanyol, orosz, dán, kínai és olasz könyvillusztrációkból, köztük a nemzetközileg legismertebb angol Walter Crane és a svéd Carl Larson munkáiból. A magyar mezőnyben a legtehetségesebb hazai grafikusok sorakoztak fel alkotásaikkal: Divéky József, Garay Ákos, Gara Arnold, Gedő Lipót, Jaschik Álmos, Kós Károly, Kozma Lajos, Körösfői Kriesch Aladár, Kürthy György, Lesznai Anna, Mühlbeck Károly, Nagy Sándor, Pogány Willy, Pólya Tibor, Szemlér Mihály, Vadász Miklós és Vaszary János. Bár az Iparművészeti Társulat közvetlenül a háború kitörését megelőzően már rendezett egy hasonló tematikájú kiállítást, az művészi színvonalával és teljességével meg sem közelítette a bibliofilek nagyszabású vállalkozását.⁹⁵ A kiállítási katalógus tanúsága szerint a hazai könyvtárak és tudományos társulatok mellett nagyobb részben ezúttal is a gyűjtők áldozatkészségének volt köszönhető a gazdagon összegyűjtött anyag. A könyvkiállítással egy időben zajlott az Iparművészeti Társulat rajzpályázata, amelyen negyvenegy hazai grafikusművész eredeti mese- és képeskönyvrajzát is bemutatták.⁹⁶

1922 áprilisában nyílt meg a Társaság harmadik, „A régi Buda és Pest könyvekben, képekben” című kiállítása, amelyet a Fővárosi Könyvtárral közösen a főváros egyesítésének évfordulója alkalmából rendeztek.⁹⁷ Az Iparművészeti Múzeum tágas földszinti csarnokában Kremmer Dezső, a könyvtár igazgatója több száz kéziratot és nyomtatványt (kódexet, krónikát, könyvet és almanachot), valamint képzőművészeti és iparművészeti alkotást (rézmetszetet, könyvnyomatos festményt, rajzot, majolikátányért, játékkártyát stb.) válogatott egybe és állított ki, Mátyás király korától a 19. századig.

A Társaság tervbe vette, hogy kiállítássorozattal vezeti be a közönséget a könyvillusztráció történetébe. A bibliofilek az előzetes elképzelések szerint egymást követő

⁹⁴ *A XX. század könyvművészete.* = Magyar Grafika (2.) 1921. május, 82; *Előadások a szép könyvről és történetéről.* = Műbarát (1.) 1921. 8. sz. 180. Az Iparművészeti Múzeumban a kiállítástól függetlenül összel is folytatódtak a népszerűsítő programok, amelyek alkalmával Ranschburg Viktor, Tevan Andor, Jaschik Álmos, Végh Gyula, Lyka Károly és Wildner Ödön tartott előadást a könyvről: *Ismeretterjesztő előadások a könyvről.* = Magyar Grafika (2.) 1921. nov. 159.

⁹⁵ NÁDAI Pál: *Kiállításaink. I. Gyermekképeskönyvek.* = Magyar Iparművészet (25.) 1922. 1–4. sz. 3–4.

⁹⁶ NÁDAI Pál: *Kiállításaink. II. Pályanyertes grafikusok.* = Magyar Iparművészet (25.) 1922. 1–4. sz. 4–5. Vö. *Mese- és gyermekképeskönyv-illusztrációkból...* = Magyar Iparművészet (24.) 1921. 4–6. sz. 76.

⁹⁷ Vö. *A régi Buda és Pest kiállítása.* = Magyar Iparművészet (25.) 1922. 5–7. sz. 70.

tematikus kiállítások útján kívánták bemutatni a különféle illusztrációs technikákat (fametszet, rézmetszet, rézkarc, litográfia). „A nyomtatott könyv díszítése” című tárlatsorozat első része a legrégebb technikával, a fametszettel mutatkozott be. A kiállítás 1923 májusában nyitotta meg kapuit az Iparművészeti Múzeumban. Az első szekcióban 15–16. századi német, angol, olasz, francia, németalföldi, valamint kisebb részben kínai és japán nyomdatermékeket, lapokat és kiadványokat állítottak ki. Az anyag fontos részét alkották a magyar vonatkozású külföldi könyvek, amelyeknek jelentős része gróf Apponyi Sándor lengyeli könyvtárából származott. De az ország határain kívül megjelent, illusztrált magyar munkák és a hazai nyomdák termékei is külön egységben szerepeltek. A kiállítás második, „A fametszés művészetének renaissance-a” című részben 19. századi illusztrált, többségükben angol, francia, belga, német kiadványokat és önálló grafikai lapokat tekinthetett meg a közönség.

A bemutatott anyagról – akárcsak az első három kiállítás esetében – az Amicus Kiadó jelentetett meg katalógust, amelyből (az előző kiadványhoz hasonlóan) a rendez kiadáson kívül 25 számozott amatőr példányt is nyomtattak merített papíron. A kötetben a korábbi gyakorlat szerint nem csupán a kiállított tárgyak tulajdonosainak nevét sorolták fel, hanem a tételes műtárgyjegyzékben az 500-nál is több kiadvány részletgazdag könyvészeti adatait is feltüntették, olyan hasznos művészettörténeti kiegészítésekkel, mint például a fametsző mesterek neve, születési és halálozási adatai. Az anyaggyűjtésben és a katalógus összeállításában Hoffmann Edith volt Majovszky Pál segítségével.⁹⁸

A Társaság a fametszetű könyvet követően tervbe vette a sorozat folytatását és a többi sokszorosító grafikai eljárás bemutatását is. Előtte azonban a 19. századi magyar illusztrált könyvnek és a Bibliának akart szentelni egy-egy kiállítást.⁹⁹ Az utóbbi két kiállítási terv, csakúgy, mint „A nyomtatott könyv díszítése”-nek harmadik, litográfiával foglalkozó tárlata azonban nem valósult meg. A tervek közül egyedül a rézmetszettel foglalkozó tárlatot rendezték meg, de azt is 14 évvel később. Ennek tárgyalására később térek vissza.

A következő, „A magyar szépliteratúra virágoskertje” című 1925-ös kiállításon a szépirodalom történetén keresztül kívánták szemléltetni a magyar könyv- és nyomdaművészet fejlődését a „magyar könyvkultúra megizmosodásának tanulságokban leggazdagabb idejéről”.¹⁰⁰ A több mint 1000 kiállított könyv Bessenyei Györgytől Ady Endréig mutatta be a legfontosabb és legszebb irodalmi kiadványokat. Az eredeti tervekben szereplő 19. századi időhatárt tehát másfél századra terjesztették ki. A székesfőváros anyagi támogatásának köszönhetően – nyomdájuk, a Fővárosi

⁹⁸ BML. XI. 9. c. 25/13. Majovszky Pál levele Kner Imrénének [1922. nov.].

⁹⁹ *A nyomtatott könyv díszítése i. m.* (71. jegyzet) 92. Az is felmerült, hogy Kremmer Dezső 1925 tavaszán a 19. századi magyar írók első kiadásaiból rendez kiállítást. V. Gy. [VÉGH Gyula]: *A Magyar Bibliophil Társaság*. = Magyar Bibliofil Szemle (1.) 1924. 3–4. sz. 232.

¹⁰⁰ KÉKY Lajos: *A magyar szépliteratúra virágoskertje*. = Magyar Bibliofil Szemle (2.) 1925. 170; I. K.: *A magyar szépliteratúra virágos kertje*. = Magyar Könyvszemle (32.) 1925. 197–198; KREMMER Dezső: *Új bibliofil kiállítás*. = Magyar Bibliofil Szemle (2.) 1925. 93–94.

Házinyomda ingyen végezte a nyomdai munkálatokat – a kiállítási anyagról készült egy tartalmas katalógus 500 példányban, famentes papíron. A tárlatot Kremmer Dezső rendezte, és a katalógus is az ő szerkesztésében, az általa írt bevezetővel jelent meg.

A Társaság 1932-ben következő reprezentatív kiállításán hosszú idő után ismét a legújabb nyomdaművészeti és grafikai törekvéseket mutatta be.¹⁰¹ A nemzetközi munkákat is felvonultató tárlaton, amelyet Reiter László rendezett, a háború utáni időszak nyomtatványkultúrája került a figyelem középpontjába: „[a]z egyszerű kereskedelmi nyomtatványtól a drága luxuskönyvig mindenfajta nyomdatechnikai munka: prospektusok és verseskönyvek, plakátok és színes műlapok, feliratos táblák és könyvkötések.”¹⁰² Az amerikaiak, angolok, németek, franciák, oroszok, finnek, lettek és belgák mellett a magyarok mutatkoztak be a legnagyobb és legváltozatosabb anyaggal: a hazai sokszorosító és könyvtervező szakma színe-javának munkáit kiállították. Az eseményről nem jelent meg katalógus.

A Társaság hetedik nagyobb szabású kiállítását, amely 1936. április 5-én nyílt meg, a régi magyar könyvkötőművészet bemutatásának szentelte. A „Régi magyar könyvkötések rajzai” című tárlaton Végh Gyula legszebb, 15–19. századi magyar könyvkötésekről készült színezett rajzait és akvarelljeit állították ki. Az Országos Széchényi Könyvtár által megvásárolt művészi rajzgyűjtemény segítségével a közönség megismerkedhetett többek között Ernst Lajos, gróf Teleki Domokos, gróf Bánffy Miklós, báró Prónay György és Mihalik Sándor értékesebbnél értékesebb kéziratának és könyveinek pazar kiállítású, ötvösmunkákkal díszített selyem-, hártya- és bőrkötéseivel, valamint super ex libriseivel. A tárlathoz a Társaság a könyvtárral közösen egy katalógust is megjelentetett nyolc színes műmelléklettel 500 példányban, Végh Gyula szerkesztésében és előszavával. A Kner Nyomda a két intézmény részére külön borítóval ellátott példányokat készített. A bibliofilek 200, merített papíron nyomott, számozott és kötött példányt kaptak tagilletményként.¹⁰³

A Társaságnak 1937 tavaszán nyílt arra lehetősége, hogy régi tervét valóra váltva megrendezze „A nyomtatott könyv díszítése” című tárlatsorozat következő részét, és megismertesse a közönséget a rézmetszetés technikájával. A könyvillusztráció iránt érdeklő könyvbarátoknak tehát csaknem másfél évtizedet kellett várniuk arra, hogy az 1923-as fametszetes illusztrációnak szentelt kiállítás folytatását megtekinthessék. „A rézmetszettel díszített könyv” című kiállítás anyagát a közkönyvtárak és közgyűjtemények mellett ezúttal is a lelkes gyűjtők bocsátották a rendezéssel és a katalógus összeállításával megbízott Drescher Pál rendelkezésére. Drescheren kí-

¹⁰¹ VÉGH Gyula: *Nyomdász-művészeti kiállítás*. = Magyar Művészet (8.) 1932. 5–6. sz. 144–148; FÁBIÁN Gyula: *Szépség a nyomtatványban*. = Magyar Iparművészet (35.) 1932. 3–4. sz. 45–58.

¹⁰² FÁBIÁN: *i. h.* (101. jegyzet) 45.

¹⁰³ BML. XI. 9. c. 26/270–271, 273–275. A Társaság meghívója és értesítése az illetménykötet átvételéről, 1936. márc. 29.; Fitz József levele Kner Imrének, 1936. febr. 7. A kiadványból Kner Imre egy szép angol és német nyelvű különnyomatot készített az 1937-ben Budapesten megrendezett 5. Nemzetközi Nyomdászkonferenciára külföldi résztvevőinek. Végh Gyula csaknem 100 kötéspéldából álló színes rajzgyűjteményét a konferencia alkalmából újra kiállították.

vül Bogner Mihály, Marius Cadoux, Enyvvári Jenő, Jajczay János, Rampacher Pál, Ranschburg Gusztáv, Reiter László, Székács Imre, Ulmann Ferenc és Vajna György magángyűjteményéből származtak a bemutatott nyomtatványok. A 267 darabból álló, 16–20. századi illusztrált könyvanyagot időrendben és országok alapján, azon belül pedig a grafikusok szerinti elrendezésben állította ki Drescher. A francia, német, olasz, németalföldi, angol és spanyol kötetek mellett helyet kaptak a legszebb magyar vonatkozású rézmetszettel illusztrált könyvek is.¹⁰⁴ Mivel a rézmetszetes könyv a 18. századi Franciaországban élte aranykorát, a kiállítás a francia könyvművészet e fontos periódusának szentelte a legnagyobb figyelmet. Drescher a katalógusban az illusztráló mesterek és művészek legfontosabb adatainak, valamint betűrendes névmutatójának a feltüntetésével mellett a témával foglalkozó legalapvetőbb hazai és külföldi szakkönyvek jegyzékét is mellékelte. A 450 példányban készült katalógusból az első 200, számozott és merített papírra nyomtatott példányt a Társaság tagjainak tartották fenn.

1947-ben nyílt meg az utolsó, „A szép francia könyv” című tárlat. Balogh József felvetésére még a negyvenes évek elején elhatározták, hogy kiállítják a hazai bibliofilek értékes magángyűjteményeiben található legszebb francia könyveket. A Társaság nem először kacérkodott a francia könyvművészet bemutatásával. Már 1925-ben szeretett volna egy kiállítást rendezni La Fontaine-nek és a korabeli francia művészi könyvnek, ezért nagy lelkesedéssel fogadták Balogh felvetését.¹⁰⁵ Fitz József, a Széchényi Könyvtár főigazgatója azonnal felajánlotta segítségét a kiállítás megrendezéséhez. Az anyag összegyűjtésére az előző kiállítás kurátorát, Szentkútyt kérte fel, aki maga is rendelkezett jó néhány becses francia illusztrált könyvrítkasággal, és szívéhez közel állt a téma.¹⁰⁶ A tárlat fővédnöke gróf Esterházy Móric, a *Société de la Nouvelle Revue de Hongrie* elnöke lett. Az októberre tervezett kiállítás azonban az utolsó pillanatban a háború miatt elmaradt, és csak 1947-ben nyílt újra lehetőség arra, hogy az összegyűjtött anyagot a Tolnai Gábor (1910–1990) vezetése alatt álló Országos Széchényi Könyvtár a Magyar Bibliophil Társaság közreműködésével kiállítsa.¹⁰⁷

A tárlat, amelynek eredeti koncepcióját módosították, két részből állt. Az első a könyv- és nyomdaművészet szemszögéből mutatta be a különböző századok francia könyvtermését, míg a második a magyar–francia kapcsolatokkal foglalkozó munkákat válogatta egybe. A következőkben kizárólag a bibliofil szempontból releváns első csoportra térek ki. Szentkúty Pál ezúttal a hazai közgyűjteményekbe¹⁰⁸

¹⁰⁴ Többek között Boucher, Eisen, Gravelot, Manet, Picart, Picasso, Piranesi, Rubens, Tischler Antal és Végh Gusztáv rézmetszeteivel és rézkarcaival díszített kiadványokat állítottak ki. A kiállításról bővebben I. REITER: *i. h.* (13. jegyzet) 246–249.

¹⁰⁵ VÉGH Gyula: *Új kiadványok.* = Magyar Bibliofil Szemle (2.) 1925. 259.

¹⁰⁶ OSzKK Fond 45/664/11. Fitz József levele Szentkúty Pálnak, 1942. VI. 9.

¹⁰⁷ POGÁNY: *i. h.* 1988. (3. jegyzet) 184–185.

¹⁰⁸ OSzK, Országos Levéltár, Egyetemi Könyvtár, Szépművészeti Múzeum, a budapesti ev. ref. Főiskola Ráday Könyvtára, az ág. ev. egyetemes egyház Podmaniczky Könyvtára, valamint a Fővárosi Könyvtár.

került tekintélyes főúri és nemesi magángyűjteményekből, a saját és Ranschburg Gusztáv könyvkereskedő könyvtárából válogatta össze a legszebb 16–19. századi kiadványokat. Gróf Apponyi Sándor, báró Podmaniczky Lajos, gróf Ráday Gedeon, gróf Zichy Jenő, herceg Batthyány Károly, gróf Széchényi Ferenc, Almási Balogh Pál, gróf Károlyi György és felsőbüki Nagy Pál egykori könyvtárából, valamint az Illésházi- és József nádor-gyűjteményből származott a 166 kiállított mű java része.¹⁰⁹ A könyvanyag csaknem fele, beleértve a könyvkötészeti részt, 18. századi volt. A francia illusztrált könyv legdiadalmasabb időszakából a látogató a legváltozatosabb tárgyú kiadványok között megtekinthette a korszak nyomdai és könyvdíszítő művészetének gyöngyszemeit, a legnépszerűbb rajzolóművészek, rézkarcoló mesterek (pl. Eisen, Gravelot, Cochin, Boucher, Oudry, Binet, Moreau le Jeune, Marillier) metszeteivel. A legismertebb nyomtatóműhelyek mestermunkái mellett a felvilágosodás kedvelt szerzőinek és műveinek legszebb illusztrált kiadásait is felsorakoztatták. A könyvkötőművészet remekei közül Bozérien, Simier kötéseit és egyéb *super ex librissel* ellátott munkák szerepeltek. A 19. századot többek között Devéria, Grandville, Delacroix, Gavarni, Daumier és Tony Johannot által illusztrált kötetek fémjelezték. A katalógusban egyébként a kötetekhez nem csupán könyvészeti adatokat, hanem rövid könyvművészeti leírást is mellékeltek.

A bibliofilek a reprezentatív kiállítások mellett kisebb kamaratárlatok megrendezésére is sort kerítettek. 1928 áprilisában például meghívták Emil Preetoriust, hogy tartson két előadást a könyvillusztrációról. Ezzel párhuzamosan a német könyvművész munkáit néhány napra kiállították az Iparművészeti Múzeumban. A Társaság régi tervét váltotta valóra, amikor hozzákezdett a hazai közintézmények gazdag, de a nagyközönség előtt rejtve maradt könyvművészeti értékeinek a feltárásához. Ebbéli kezdeményezésének volt az első és egyben utolsó látványos megnyilatkozása az Iparművészeti Múzeumban rendezett 1930-as kiállítás, amely az egyik legjelentősebb hazai könyvgyűjtő, gróf Vigyázó Ferenc Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozott, kódexeket, ősnymtatványokat és kivételes nyomdaművészeti alkotásokat is magában foglaló gyűjteményét mutatta be a nagyközönségnek. Fitz Józsefnek, a kiállítás rendezőjének köszönhetően a kiállított anyag nemcsak a könyv- és irodalomtörténészeknek szolgált újdonságokkal, hanem a művészien elkészített nyomtatványok iránt érdeklődő könyvbarátoknak és könyvművészeknek is.¹¹⁰ A Társaság ugyanakkor a jelentősebb nemzetközi könyvvásárokon és könyvkiállításokon (pl. Nemzetközi Firenzei Könyvvásár, 1922, 1928; Nemzetközi Könyvművészeti Kiállítás, Lipcse, 1927; Nemzetközi Könyvművészeti Kiállítás, Párizs, 1931) is képviseltette magát, nagy elismerést szerezve a hazai könyv- és nyomdaművészetnek.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy az első magyar bibliofil egyesület fontos szerepet töltött be a két háború közötti időszak szellemi és kulturális életében.

¹⁰⁹ *Francia könyvkiállítás. A szép francia könyv. Magyar–francia kapcsolatok.* Szerk.: SZENTKÚTY Pál, HUBAY Ilona, HAJDU Péter. Bp. 1947. 3–25.

¹¹⁰ *Régi könyvek – szép könyvek.* = Magyar Iparművészet (33.) 1930. 83–84; BML. XI. 9. c. 25/545–546. Meghívó.

A legkülönbözőbb foglalkozású könyvgyűjtők és a sokszorosító szakma legelkötelezettebb alakjainak összefogásával nagyban hozzájárult a könyv- és ízléskultúra fejlesztéséhez, és megvetette a rendszeres könyv-, nyomdászati- és grafikatörténeti kutatások alapját. Jóllehet a rendelkezésére álló eszközökkel mindent megtett, hogy felkeltse az érdeklődést a könyvgyűjtés és könyvművészet iránt, a politikai, társadalmi és gazdasági folyamatok kedvezőtlen alakulása miatt törekvései csak szűk körben és részlegesen tudtak érvényt szerezni maguknak. Minden igyekezete ellenére nem sikerült kellőképpen mozgósítania és megizmosítania a hazai könyvbarátok taborát. A bizonytalansággal terhes pesszimista korhangulat, a békeévek biztonságérzetének elvesztése, a totalitarizmusok, a gazdasági recesszió, a társadalmi feszültségek és a háborús fenyegetés nem kedvezett a nagy anyagi ráfordítást és szellemi elmélyedést igénylő könyvkedvelésnek. Rövid fellendülést követően az 1930-as évekre nagymértékben megfogyatkozott a szép könyvet nemcsak értő és szerető, hanem arra áldozni is tudó könyvbarátok száma. Ráadásul a csökkenő kereslet eredményeként a legtöbb kis és közepes kiadóvállalat is csődbe ment, vagy beszüntette bibliofil jellegű tevékenységét. A művészi kiállítású könyvek hazai megbecsülését és kelendőségét végül a második világháború, majd a kommunista diktatúra vetette vissza végérvényesen.

Függelék

A Magyar Bibliophil Társaság kiadványai

Könyvek

PETŐFI Sándor: *Czpruszlombok Etelke sírjáról*. (Versek). Sajtó alá rendezte és az utószót írta: FERENCZI Zoltán. Bp. 1921.

Szép históriás ének az Telamon királyról, és az ő fiának Diomedes szörnyű haláláról. Sajtó alá rendezte és az utószót írta: DÉZSI Lajos. Bp. 1922. (Hasonmás kiadás).

Budai könyvtárak jelvényei, 1488–1525. VÉGH Gyula bevezetésével és magyarázó szövegével. Bp. 1923. /Régi Magyar Könyvkiadó- és Nyomdászjelvények 1./

ILOSVAI Péter: *Az hires neves Tholdi Miklosnak ieles cselekedetiről es baynokságáról való historia*. Közölte és a kísérőtanulmányt írta: DÉZSI Lajos. Bp. 1924. (Hasonmás kiadás).

AMBRUS Zoltán: *Elbeszélések*. Bp. 1926.

Gróf Apponyi Sándor emlékezete. (APPONYI Albert, DÉZSI Lajos, HÓMAN Bálint, FERENCZI Zoltán, VÉGH Gyula írásaival.) Bp. 1926.

Pesti György haláltáncéneke Holbein képeivel. Bevezette és közölte: DÉZSI Lajos. [Bp.] 1927.

HOFFMANN Edith: *Régi magyar bibliofelek*. Bp. 1929.

Libellus sancti Stephani regis de institutione morum ad Emericum ducem – Szent István király intelmei Szent Imre herceghez. SPANGÁR András fordításában, FITZ József repertóriumával és utószavával. Bp. 1930.

RIEDL Frigyes: *Magyarok Rómában.* Bevezette HOFFMANN Edith. FÁY Dezső fametszeteivel. Bp. 1930.

FITZ József: *Hess András a budai ősnymodász.* Bp. 1932.

Szini Gyula válogatott elbeszélései. Sajtó alá rendezte és az utószót írta: ELEK Artúr. VÉGH Gusztáv rézkarcával. Bp. 1933.

DRESCHER Pál: *Régi magyar gyermekkönyvek, 1538–1875.* Bp. 1934.

SENTKÚTY [DRESCHER] Pál: *Régi hazai nyomdák mintakönyvei. Adalékok a magyar betű és a nyomdai „cifra” történetéhez.* Bp. 1940.

Kiállítási katalógusok

A XX. század könyvművészete. A Magyar Bibliophil Társaság első kiállítása az Iparművészeti Múzeumban. Sajtó alá rendezte és bevezette: VÉGH Gyula. KOZMA Lajos fametszeteivel. Bp. 1921. Amicus Kiadó.

A Magyar Bibliophil Társaság Ifjúsági- és Gyermekképeskönyv kiállítása az Iparművészeti Múzeumban. A katalógust összeállította: SZÖNYI László. Előszó: LESTYÁN Sándor. Sajtó alá rendezte: REITER László. Bp. 1922. [Amicus Kiadó].

A régi Buda és Pest könyvekben, képekben. A Magyar Bibliophil Társaság harmadik kiállításának katalógusa. A katalógust összeállította és az előszót írta: KREMMER Dezső. Sajtó alá rendezte: REITER László. Bp. 1922. Amicus Kiadó.

A nyomtatott könyv díszítése. I. Fametszet. A Magyar Bibliophil Társaság negyedik kiállítása. A katalógust összeállította: MAJOVSZKY Pál. Az előszót írta: FELVINCZI TAKÁCS Zoltán. Bp. [1923], Amicus Kiadó.

A magyar szépliteratúra virágoskertje. A Magyar Bibliophil Társaság negyedik [ötödik!] kiállításának katalógusa. A katalógust sajtó alá rendezte és bevezette: KREMMER Dezső. Bp. 1925.

Régi magyar könyvkötések Végh Gyula színes rajzaiban. A Magyar Bibliophil Társaság kiállítása Budapesten, 1936 április havában az Iparművészeti Múzeumban. Előszó és szöveg: VÉGH Gyula. Bp. 1936. Az Országos Széchényi Könyvtárral közösen. Címvariáns: *Régi magyar könyvkötések rajzai az Országos Széchényi Könyvtárban Végh Gyulától.* /A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának Címjegyzéke 11./ Kivonat angolul és németül: [VÉGH Gyula]: *Old Hungarian Bookbindings. Alte ungarische Buchinbände.* Gyoma, [1936].

A rézmetszettel díszített könyv. A Magyar Bibliophil Társaság nyolcadik kiállítása az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban. A katalógust összeállította és az előszót írta: DRESCHER Pál. Bp. 1937.

A szép francia könyv. Magyar–francia kapcsolatok. Francia könyvkiállítás. Bevez.: TOLNAI Gábor. Szerk.: SENTKÚTY [DRESCHER] Pál, HUBAY Iлона, HAJDU Péter. Bp. 1947. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárával közösen.

Évkönyvek

A Magyar Bibliophil Társaság Évkönyve I. 1921–1928. Sz. n. Bp. 1928.

A Magyar Bibliophil Társaság Évkönyve II. 1929–1930. Szerk.: NAMÉNYI Ernő. Bp. 1931.

Más kiadóktól átvett, illetve velük közösen kiadott könyvek

Balassa Bálint minden munkái. Bevezette, sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta DÉZSI Lajos. Bp. 1923. Genius Kiadó /Nagy írók, nagy írások/.

Rariora et curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből. Közölte és bevezette: VÉGH Gyula. Bp. 1925. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárával közösen /A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának Címjegyzéke 10./

FITZ József: *A könyv története.* Bp. 1930. Magyar Szemle Társaság /Kincsestár/.

Laus Podagrae, az az Az Köszvénynek düsireti. Közreadta: TURÓCZI-TROSTLER József. Gyoma, 1936. Kner Nyomda és Kiadó.

HUBAY Ilona: *Missalia Hungarica. Régi magyar misekönyvek.* Bp. 1938. A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárával közösen.

HELTAI Gáspár: *A bölcs Esopusnak és másoknak fabulái és oktató beszédei... Átírta és sajtó alá rendezte: KELETI Arthur.* Békéscsaba, 1943. Tevan Adolf /Tevan Amatőr Könyvtár 13./.

JUDIT ANTÓNIA FARKAS

L'histoire de la Société Bibliophile Hongroise (1920–1949) II.

« *Nous espérons voir réunis dans cette société tous les amis du livre, tous les défenseurs de son culte* »

La seconde partie de notre étude se concentre sur l'activité de la Société dans les domaines de l'édition et de l'organisation d'expositions. La Société publia avant tout des volumes exclusifs au tirage limité de 200 à 1000 exemplaires. Il s'agissait, d'une part, de la reproduction de fac-similés et de certaines œuvres de la littérature hongroise auxquelles il était difficile d'accéder, ou qui présentaient un fort intérêt pour les collectionneurs. D'autre part, ces volumes se proposaient de rendre compte des résultats des recherches les plus récentes relatives à la culture et l'art du livre. L'organisation d'expositions avait pour principal objectif de propager la bibliophilie et l'amour des beaux livres auprès du grand public. Parallèlement aux dix expositions représentatives ayant eu lieu à Budapest, la Société se fit régulièrement représenter par quelques volumes lors des plus grands salons internationaux du livre. Les expositions locales se focalisaient sur la richesse des collections nationales, privées ou institutionnelles. Les expositions intitulées *L'art du livre au 20e siècle*, *Exposition de la littérature d'enfance et de jeunesse illustrée*, *Les vieux Buda et Pest dans les livres et en images*, *Le livre illustré de gravures sur bois*, *Le jardin fleuri des belles lettres hongroises*, *Anciennes reliures représentées par des dessins en couleurs de Gyula Végh*, *Le livre illustré de gravures sur cuivre* et *Le beau livre français* furent à chaque fois complétées par l'édition de catalogues richement illustrés.